

Hajnal Jenő

Kérd számon a történelemtől az embert

Az Aracs Társadalmi Szervezet 2010. évi díjkiosztó ünnepsége

Tisztelt ünneplő Közösség! Kedves korábbi és jelenlegi Díjazottak!

Eljött közénk ismét a nyers idő helyett a pillanat, amelyben újból a bizonyosság vibrál. Szinte érezzük, ahogyan összesimuló tenyerünk között ott repdes a bizakodás, hogy érdemes volt megint összegyűlnünk, hiszen van kit ünnepelnünk. S az ünnep – mintha csak erre a bizonyosságra várt volna – már itt is van közöttünk, örökdik a fejünk fölött, beteljesülni sem fél már, pedig még tegnap úgy éreztük, hogy minden napunktól oly távol van, mint a perctől az óra mutatója, hogy csupán bevádatlan kecségetés; nem több, mint csalóka pár szó. A megváltás egekbe emelő nagyszerűségét érezzük most, amikor körünkben üdvözölhetjük a mozgókép mesterét és varázslóját; a nemlétből kiszabadított szó megfogalmazóját; az üres sötétségből fényre és kínra segített szín, vonal, karcolat megálmódóját; az élet szűk kapujában álló vigasztalót és áldásosztót; a munkába ájult falu és tanyavilág sötétségében gyertyát gyújtókat.

Kedves Barátaink!

Ma rájuk figyelünk abból a nemes alkalomból, hogy az Aracs Társadalmi Szervezet Aracs–Főnix-díjat, Aracs-díjat és Aracs-éremet odaítélő bizottsága (dr. Benák József egyetemi tanár; Csorba Béla költő, néprajzkutató, publicista; dr. Gubás Jenő nyugalmazott főorvos, az Aracs Társadalmi Szervezet elnöke; Hajnal Jenő magiszter, bizottsági elnök és ft. Utasi Jenő plébános) az idén kilencedszer kiosztásra kerülő Aracs–Főnix-díjat, amely Kalmár Ferenc szabadkai szobrászművész kisplasztikájából, Gyurkovics Hunor festőművész készítette díszoklevélből és pénzjutalomból áll, Sára Sándor budapesti Kossuth-díjas operatőrnek, filmrendezőnek; a tizenharmadik alkalommal kiosztásra kerülő Aracs-díjat, amely Szervátiusz Tibor kisplasztikájából, Boros György készítette díszoklevélből és pénz-

jutalomból áll, Mirnics Zsuzsa szabadkai prózaírónak, szerkesztőnek és Péter László székelykevei születésű, ma Magyarországon élő grafikusművésznek, illusztrátornak, animátornak; az idén tizenkettedszer kiosztásra kerülő Aracs-éremet, amely Kutas Ágnes budapesti szobrászművész műve, amelyet az ugyancsak Boros György által készített díszoklevél és pénzjutalom egészít ki, pedig Bajusz Teréz oromhegyesi ny. tanárnőnek, ft. Király Tibor fehértemplomi plébánosnak és Miklós Erzsébet tiszaszentmiklósi ny. tanítónőnek ítélte oda. A bizottság véleménye szerint minden kitüntetett a hivatása mellett a délvidéki és az egyetemes magyar közéletnek, a nemzeti művelődésnek és oktatásnak olyan jellegzetes, hatékony személyisége, akit számon tart a közvélemény, és nem feled majd a jövő sem.

Sára Sándor laudációja

Ő az, akit ha tájat lát, ha a test hullámaim lesi, mindig az a szándék vezérli, hogy azt, amit a szem magába vonzott s eltemetett, fénné tegye; igenné s nemmé... Sára Sándor filmrendező, operatőr 1933-ban született Turán. Rendezőként

is, operatőrként is költőien megformált dokumentumfilmekkel kezdte pályáját, majd a hatvanas és a hetvenes években nemzedékének egyéni látásmódú képírójaként meghatározó szerepet játszott a magyar filmművészet fellendülésében. A legtöbb alkalommal Kósa Ferencnek és Szabó Istvánnak volt alkotótársa, de jelentékeny filmekben dolgozott együtt Gaál Istvánnal, Rózsa Jánossal, Kardos Ferencsel, Huszárik Zoltánnal, Ranódy Lászlóval és másokkal is. Úgy alkalmazkodott a különböző

világlátású rendezőkhöz, hogy eközben maradéktalanul kibontakoztatta látványteremtő képességének sokoldalúságát, gazdagságát és kifejezőerejét. Műgonddal megkomponált képein az emberi arc és a magyar táj árulkodó módon vallott arról, hogy mi történt az emberben és az emberrel a történelmi katalizmák során. A hatvanas évek második felében rendezőként is bemutatkozott. Az önéletrajzi motívumokban gazdag *Feldobott kő* (1968) főhőse egy fiatalember, akinek eszmélődése a magyarországi sztálinizmus legkomorabb időszakára esik. „Számon kérlek tőled a történelmet, s igazuk lesz. Kérd számon a történelemtől az embert, s igazad lesz” – hangzik a film mottója, amely a rendező máig érvényes ars poeticája. A játékfilmes bemutatkozást később olyan munkák követik, mint a *Holnap lesz fácán*, a *Nyolcvan huszár*, a *Tüske a köröm alatt*, a *Könyörtelen idők*, legutóbb pedig a *Vigyázók*. Sára Sándor pályája a nyolcvanas évek elejétől kezdve ismét a dokumentarizmus ígézetében alakul. A televízió megbízásából elkészíti a II. Magyar Hadsereg tragédiáját felidéző 25 részes *Krónikát*, illetve ennek moziváltozatát, a *Pergőtűzet*. Nekünk, délvidéki magyaroknak különösen fontos volt ez az alkotása, amely a magyar történelem talán legértelmetlenebb és legtöbbet gyalázott, leginkább elhallgatott és legnagyobb tragédiája. Sára Sándor filmjét a korabeli tévévetítések idején nagyon sokan nézték, és nagyon sokat beszéltek róla. Ekkortól kezdve lett tájainkon ismét becsülete a magyar honvédnek. Nem véletlen, hogy sokak szerint minden idők egyik legnagyobb – és nem a hossza miatt – magyar dokumentumfilmje. A bukovinai székelyek közelmúltbeli hányattatásait tárja fel a *Sír az út előttem* című többrészes filmposz, míg a *Csonka Bereg*, a *Te még élsz?*, a *Lefegyverzett ellenséges erők* és a *Magyar nők a Gulágon* című dokumentumfilmjei a háború következtében idegen fogságba került, elhurcolt és meggyötört emberek sorsával figyelmeztetnek múltunk keserves üzenetére. Sára Sándor filmjeit több mint félszáz országban vetítették, s számos hazai és nemzetközi fesztiválon tüntették ki díjakkal. Sára Sándort 1993 tavaszán Csoóri Sándor felkérte az akkor induló Duna Televízió vezetésére. Végül Lugossy Lászlóval és Hanák Gáborral hármásban alakították az új intézmény szervezetét, műsor-szerkezetét. Hét éven át volt a televízió elnöke. Nagyrészt neki volt köszönhető, hogy a 2002-ben Aracs–Főnix-díjjal kitüntetett Duna Televízió – amely

1992 karácsonyán II. János Pál pápa magyar nyelven elmondott áldásával kezdte meg adását – akkori célkitűzéseit megvalósíthatta, mely szerint a Magyarország határain túl élő magyarság szellemi és kulturális fejlődését szolgálja, igényes műsoraival az időtálló kulturális értékek közvetítésén túl felváltalja a tárgyilagos Magyarország- és magyarságkép kialakítását, a magyar kisebbségek identitásának és anyanyelvének megőrzését, a szülőföldön való boldogulás támogatását; műsorai magas erkölcsi és esztétikai mércének feleljenek meg, a család, a hit, a közösségi élet hagyományos értékeit mutassák be, és mindezt olyan formában, hogy minél szélesebb nézői körhöz eljuthassanak. Köszönjük mindezt Sára Sándornak, akinek most megbecsülésünk jeleként nagy szeretettel adom át az Aracs Társadalmi Szervezet Aracs–Főnix-díját.

Mirnicz Zsuzsa laudációja

Ő az, aki a délibáb grammatikájával hiteles formába önt mindent maga körül... Mirnicz Zsuzsa író, lap- és könyvszerkesztő az idén ünnepli hetvenedik születésnapját. Ő az, aki számmunkra a *Mézeskalács* és a *Jó Pajtás* című gyermeklapok

állandó munkatársaként, szerkesztőjeként, valamint ifjúsági íróként generációkat segített abban, hogy a kamaszkor érzelmi és gondolati viharával küszködő fiatalok könnyebben megoldhassák valóságos, szüleikkel, barátaikkal, az iskolával és a szerelemmel kapcsolatos problémáikat, hogy ifjúsági regényhőseinek érzékenyen, dacosan vagy éppen csalódottan megélt életükből okuljunk, mások legyünk: ne agyonföltett, dédelgetett, mégis magányos kamaszok; ne karriert hajszoló vagy jogos érvényesülésüket kereső, közben gyermeküket elhanyagoló szülők. Ő az, aki mindig is nagyon jól látta, hogy a pedagógustársadalomnak milyen nemes szerepe van abban, hogy megteremtse a második otthon biztonságát az iskolában, amely bár nem helyettesítheti a családot, de bizonyos értelemben pótolhatja, ha átmenetileg is, és a sikerélmény örömeivel vigasztalhatja a családban sérült kisgyerme-

ket is. Ő az, aki íróként, újságíróként Goethével együtt ma is azt vallja: „Ne azt adjátok, amit kérnek, hanem amit kérniük kellene.” Amikor őt köszöntjük, valójában az újságírás ethoszát ünnepejük, azt a magatartást, amely vállalja a jó iránti feltétlen elkötelezettséget, és amely követi közössége áthagyományozott viselkedési szabályait egy belsővé tett normatív rend révén. Az a mód, ahogyan Mirnics Zsuzsa közeledik munkája tárgyához, ma már nem szokásos. Az az erkölcsi magatartás mára elhomályosult. Ma már mindenki rohan. Őt sohasem láttam sietni. Neki mindig volt ideje kimondani a szavakat, a tágasan ívelő körmondásokat, amelyeknek minden porcikája harmonikusan illeszkedik az egészbe. Mindig felkészült, mindenről tud, de csendesen, nem hivalkodva a megszerzett tudással, információval. Ő az, aki szeret fölfedezni értékeket, aki tudományosan is úgy tud megszólalni, hogy írásai közérthetőek, mindenkire szól. Ő az, aki úgy látja, hogy: „A megmaradási ösztön, az örök emberi forrás: a bízni akarás marasztalja azokat, akik maradtak. Életképességünknek számtalanszor adtuk tanújelét a kisebbséget próbára tevő, nehéz időkben. Gondjainkat nem felnagyítva, önmagunkat nem elsíratva, eredményeinket nem túlozva, esélyeinket azonban őszintén mérlegelve adunk hírt magunkról... hátha egymásba kapaszkodó kezeinkhez újabb kezek kulcsolódnak.” Az Aracs-díj átadása annak bizonyossága, hogy még nagyon sok kéz szeretne ezekhez az egymáshoz kapaszkodó kezekhez simulni, kulcsolódni. Kedves Mirnics Zsuzsa! Kérem, fogadja e szobrocskát megbecsülésünk jelképeként és az ethosz jelképeként!

Péter László laudációja

Ő az, aki az apokalipszis sötétségében is meglátja a holló szárnyát, miközben felkiált: „Jöjj és nézd!”... Péter László 1958-ban született Székelykevéen. Életének három fontos elve: „1. Ne a múltad határozza meg hogy ki vagy, de legyen része annak, amivé válsz! 2. Ne keseredj el! Lehetséges, hogy ugyanaz a lépcső, amely eddig lefelé vezetett, felfelé is vezet? 3. Ha hiszel benne, járni lehet a vízen is.” Ő az az alkotó, akinek a szülőföldhöz való kötődés – éljen bárhol a nagyvilágban – egész élet- és világszemléletét meghatározza. 2006-ban például „nagy haditettként” – ahogyan útját nevezi – 25 év után újra bejárja Bukovinát. A zárándokutat rituális alkotásként éli meg, terjedelmes fotóanyaggal és az öt bukovinai faluból hozott, egy-egy marék anyafölddel tér meg onnan. Ő az, aki hazafelé

figyelve – vallomása szerint – mint „vigyázkodó madár” örökösen izeg-mozog, hogy belső kényszerből kiserkenő cselekvéseiből megszüleszen egy grafika, festmény, installáció vagy alkalmi írás, vagy akár könyv is. Mindezt azonban kevésnek érzi ahhoz, hogy komolyabb változás történjen nemzeti közösségünk fogyásában. Ő az, aki alkotóként csak azért is teszi a dolgát: 1981 óta folyamatosan kiállítja grafikáit; 2004-ig szinte minden évben nyílik valahol önálló tárlata; a hagyományos grafikai technikák mellett sajátos színes monotípiatechnikát fejleszt ki; installációk építésével 1989 óta foglalkozik; *Angyalszólítgatás* címmel 1995-ben megjelenik grafikai mappája a háborús Drávaszögről; animációs filmeket 1992 óta szakaszosan, 1997 óta pedig folyamatosan készít; számítógépes grafikával a miskolci XXI. Nemzeti és Nemzetközi Grafikai Biennálén szerepel először; életében először 2004-ben állandó munkaviszonyba kerül a budapesti székhelyű Timp Kft. jóvoltából; közben időről időre könyveket illusztrál, rajzfilmet animál és írogat is. Szülőfalujának helytörténetével foglalkozik. 2004 karácsonyára Székelykeve 120 éves jubileumára saját gyűjtésű néprajzi fotókkal díszített falinaptárt jelentet meg. Jól szemlélteti ez a vázlatos életút is, hogy bár még 1991-ben a délszláv háború miatt Magyarországra költözött, minden emberi és művészi megnyilatkozása a szülőföldhöz kapcsolódik. Ő az, aki „magyar indiánként” – ahogyan magát nevezi vállalva az elszármazottak és kirekesztettek sorsközösségét – mégis többször van velünk, itthon maradottakkal, mint azok, akikkel naponta találkozunk, beszélgetünk, s mégsem érezzük azt bennük azt a törődést, alkotói szenvedélyt és tüzet, amely Péter László egész lényéből és művészetéből felénk sugárzik. Ezt szeretnénk most megköszönni neki az átadásra kerülő Aracs-díjjal.

Bajusz Teréz laudációja

Ő az, aki ha végignézi az évek fasorán, a terebélyessé lett törzsek alatt még mindig képes felhajtani az idő egyik rétegét a másik után, hogy közössége e lapokon megtalálja önmagát... Gere Zsírósé Bajusz Teréz hetvenöt évvel ezelőtt, 1935-ben született Zentán. Tanulmányait befejezve tanárként kezd el

dolgozni az oromhegyesi általános iskolában egészen 1975-ig, amikor a magyarkanizsai Vöröskeleszt titkára lesz. Korábban is, de különösen ettől az időszaktól kezdve minden idejét a segíteni akarás, az önként keresett és vállalat munka tölti ki. Gyakran megfordul a fejében, hogy hátat fordít a minden szabadidejét felemésztő közösségépítő munkának, de hivatástudata visszatartja. Mégis legnagyobb sikere az Ábel Juliannával közösen 1987-ben megszervezett *Gazdag Ág* elnevezésű hagyományápoló vetélkedő kitalálása és megszervezése volt, amely azóta minden év februárjában a délvidék egyik legsajátosabb, legszórakoztatóbb és leglátványosabb közösségerősítő és -megtartó rendezvényévé, vidékünk népi szokásait felelevenítő és megőrkítő eseményévé nőtte ki magát. De nélküle nem múlhat el könyvbemutató, kenyérszentelő ünnepség, kézimunka-kiállítás vagy bármilyen más program, amely magyarságtudatunkat volt hivatott erősíteni. Ízes recepteket gyűjt és terjeszt, dr. Burány Béla néprajzkutató és Bodor Anikó népzene kutató állandó segítője volt, miközben azt vallotta, hogy amit tett és tesz,

azt családjának szeretete és támogatása nélkül nem tudná végezni. 2002-ben Magyarkanizsa képviselő-testülete Pro Urbe díjban részesítette. Mi most az Aracs-éremmel elsősorban a *Gazdag Ág* című hagyományápoló vetélkedő sokéves kiváló szervezését szeretnénk neki megköszönni.

Ft. Király Tibor laudációja

Ő az, akinek kezére ismerünk, midőn, mint játékot az oktan gyermeknek, csöndben, mély alázattal nekünk is visszaadja eldobott hitünket... A szeretet erős szövetségével bennünket megtartó, magához emelő Isten dicséretkor az ember önkéntelenül azokra is nagy tisztelettel és szeretettel gondol, akik életüket arra áldozták, hogy megtapasztalhatóvá tegyék minden ember számára a Teremtő mindenütt jelen levő üzenetét. Ilyen hírvivő ft. Király Tibor plébános úr, Tibor atya is a maga szerénységével, elkötelezettségével és elszántságával a Bánság egyik legdélebbi pont-

ján, anyanyelvünk és nemzetünk déli határán, a fehértemplomi egyházkerületben. Feketetón született, a magyar szórványközösség megszállott védelmezője. Bárhol van is, a magyar nemzethez tartozó híveit zarándokutakra viszi. Így segíti lelkierejük megtartását identitásuk megőrzésében. Csüggedni talán még senki sem látta. Most a fehértemplomi Szent Anna-templom felújításán fáradozik. Kilincsel, menti a katolikus egyház műemlékként is számon tartott barokk épületét. Terjeszti a magyar vonatkozású híreket, tudnivalókat, így például Bogdánfy Szilárd boldoggá avatásáról többet tudnak a szórványban, mint itt a tömbben. Utaztatja kisdíákjait, legutóbb a kántortalálkozóra vitte el azokat, akik hangszeren is játszanak. Tavaly decemberben megszervezte a Dél-Bánáti Betlehemesek Találkozóját, májusban pedig a Dél-bánáti Művelődési Egyesületek Találkozóját. Nem riad vissza, hogy városában kevés a magyar nyelvet beszélő egyén, vállalja a szervezés nehézségeit, csak hogy felélessze az ott élő emberekben a magyar nemzethez való tartozás tudatát. Néprajzi gyűjtései is vannak. Különösen szépek azok a magyar népdalok, amelyek máshol már nem hallhatók. Tisztelettel felkérem Tibor atyát, hogy vegye át az Aracs-érmet!

Miklós Erzsébet laudációja

Ő az, aki egy egész falunak kicövekelt az útját, miközben az arra járók azon csodálkoztak, hogy van neki még arra is ereje, hogy szívéen viselje minden szomszédja sóhaját... A kishegyesi

születésű Horváthné Miklós Erzsébet nyugalmazott tanítónő idén ünnepli nyolcvanadik születésnapját, és immár hatvan éve a tiszaszentmiklósiak fáradhatatlan mindenese. 1950-ben szerzett tanítói oklevelet Szabadkán. Innen az útja egyenesen a Bánságba vezetett: reá akkor ott volt a legnagyobb szükség. Hol tanító, hol tanár volt attól függően, hogy épp mire volt szüksége a Tisza menti kis falvaknak: Tiszaszentmiklósnak és Hódegyházának. De legfőképpen kultúrmunkásra volt nagy igény. Miklós Erzsébet felismerve a kultúraszegény környezet legnagyobb kincsét, a magyarul beszélő gyermekeket és szülőket, erkölcsi kötelességének érezte szervezni a két falu művelődési életét. Színdarabokat rendez, az akkor divatos népszínművek lelkes szereplője, énekkara van, könyvtárat alapít, majd népdalkórust hoz létre, továbbtanul, hogy amikor úgy tűnik, hogy mindaz, amit addig felépített összeomlik a szerb, a szlovák és a magyar művelődési egyesületek összevonásával, a Magyar Ház elvesztésével, újrakezdjen mindent a plébánián. Itt újból megtalálja a maga helyét. Szervezi a falu magyar lakosainak a közösséggel kapcsolatos tenni- és tudnivalóit. Bábáskodik a *Bánati Újság* elindításánál. Besegít a tiszaszentmiklósi hagyományápoló tábor szervezésébe, ha mással nem, hát ingyen szálláshelyet biztosít az előadóknak. De irányítja az ünnepek megszervezését, például a templombúcsút. Fásít a temetőben, függönyt varr a plébánia ablakaira, fogadja a hittanos gyermekeket, terjeszti a *Hírvivőt* és egyéb magyar újságot. Kedvességét, szeretetét sokaknak volt szerencséje megismerni, anyanyelvéhez és nemzetéhez való ragaszkodását pedig még

generációk fogják emlegetni. Kedves Miklós Erzsébet, kérem, fogadja szeretettel kitüntetésünket!

Kedves ünneplő Gyülekezet!

Bizonyára most már Önök is érzik, hogy kiteljesedett az ünnep, korábbi bársonyos hiányát feloldotta ez a kitáguló tér. Mert ahogyan most körülfogott bennünket, boldogan fedezhettük föl másban a jót, a testben a tudás rebbenését, az alkotó szemvillanásában egy új világ képét, amely egy másik teremtő művészen egyszer csak megmozdult, életre kelt, olyan szóvá formálódott, amelyre már talán emlékezet sincs. Így állt össze a semmiből az öröklétre kívánczó szeretet, jóság, aggodás, törődés, a véletlenbe zárt univerzum, melyet a művészetben műremeknek szoktunk emlegetni, a hétköznapi világában pedig áldozatkészségnek, önzetlenségnek, nemes lelkűségnek, önfeláldozásnak, irgalmasságnak, jótékonyágnak és elkötelezettségnek. Egy szóval: jövőépítésnek.

Kedves Ünnepelek!

Egészségben, jókedvben legyenek még nagyon sokáig velünk ebben a jövőépítésben, amelyben megpróbálunk kitartani a Sára Sándornak, Mirnics Zsuzsának, Péter Lászlónak, Bajusz Teréznek, Király Tibornak és Miklós Erzsébetnek is fontos értékek mellett! Az általuk táplált szellemi és erkölcsi forrás sose apadjon el, tápláljon, éltesen bennünket tisztaságával, frissességével. Isten áldását kérjük minden díjazott életére és további munkájára!

Szabadka, 2010. augusztus 27.

A zentai Mécsvirág együttes Fehér Ferenc verseit adta elő

Utasi Noémi, az újvidéki Zeneakadémia hallgatója Liszt Ferenc: XII. Magyar rapszódiját játszotta